

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAALTEADUSTE VALDKOND

NARVA KOLLEDŽ
ÕPPEKAVA „HUMANITAARAINED MITMEKEELSES KOOLIS“

Olesja Ketško

**SISSERÄNDAJATEST LASTE KULTUURITEADLIK ÕPETAMINE EESTI
KOOLIDES KILTSI KOOLI JA TALLINNA KUNSTIGÜMNAASIUMI
NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Kristina Kallas

NARVA 2019

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

Töö autori allkiri ja kuupäev

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Olesja Ketško,

(sünnikuupäev: 29.04.1996)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda tehtud uuringule „Sisserändajatest laste kultuuriteadlik õpetamine Eesti koolides Kilti kooli ja Tallinna Kunstigümnaasiumi näitel“, mille juhendaja on Kristina Kallas, järgmises:

1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

Sellega kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Narvas, *kuupäev*

RESÜMEE

Üha enam tulevad meie Eesti koolidesse sisserändajatest lapsed, kes erinevad meie kultuuri taustast ning kelle emakeel on erinev. Käesoleva töö eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas koolid/õpetajad valmistuvad ette selleks, et klassis hakkab õppima sisserändajatest laps ning missugused raskused tulenevad sellest, et koolis/klassiruumis ilmub sisserändajatest laps. Eesmärgi täitmiseks viidi Eesti kahes koolis läbi intervjuu kooli õpetajatega ning juhtkonnaga, kellel on sisserändajatest laste õpetamise kogemus.. Selgus, et õpetajad vajavad sisserändajatest laste õpetamiseks õppematerjale, sest kasutatav keelekümluse metoodika ei sobi igale lapsele. Samuti õpetajad/koolijuhtkond ootavad toetust sotsiaalsest valdkonnast, et sisserändajatest laps saaks paremini kohaneda uues kultuuriruumis. Õpetajad/koolijuhtkond pakkusid, et riik saaks korraldada keelelaagreid sisserändajatest lastele. Intervjuudest selgus, et õpetajatel on läbitud koolitus sisserändajatest laste õppe tõhustamiseks ning nad on valmis töötama kultuuriliselt mitmekesisel klassis, aga selleks nad vajavad vähem töökoormust.

Võtmesõnad: sisserändajatest lapsed, kool, kultuuriline mitmekesisus

ABSTRACT

Increasingly, immigrant children come to Estonian schools and their culture and mother tongue differ significantly from ours. The purpose of this thesis was to find out how teachers / schools are prepared for the fact that an immigrant child will study in the classroom and what difficulties come from the fact that an immigrant child appears in the class. In order to achieve the goal, there were several interviews conducted with the teachers / school administration from two Estonian schools which have experience in teaching immigrant children. Qualitative internal analysis was used to analyze the data obtained. It turned out that teachers need materials for teaching children of immigrants, since the language immersion technique, which is currently used, is not suitable for every child. Teachers also expect support in the social field so that the immigrant child can quickly become familiar with the new culture. Teachers / school administration suggested that the state could organize language camps for immigrant children. Besides that, it turned out from the interview that all respondents had completed courses for teaching children of immigrants and they were ready to work in a multicultural class, but they needed less workload for that.

SISUKORD

RESÜMEE	4
ABSTRACT	5
SISSEJUHATUS	7
1. KULTUURITEADLIK ÕPETAMINE	9
1.1.Kultuuriliselt mitmekesise hariduse mõiste	10
1.2.Kultuuriliselt mitmekesise õpikeskkonna loomisest klassis	13
1.3.Õpetajate pädevused ja strateegiad kultuuriliselt mitmekesise klassiga tööks	15
2. RAKENDUSLIK RAAMISTIK EESTIS	22
2.1.Sisserändajad hariduses ja nende õiguslik regulatsioon.....	22
2.2.Toetusmeetmed sisserändajatest laste vastuvõtuks Eesti haridusesse	24
3. EMPIIRILINE MINI-UURING	26
3.1.Eesmärk ja metoodika	26
3.2.Valim.....	26
3.3.Andmetekogumismeetod.....	27
3.4.Protseduur	27
3.5.Tulemused	27
3.6.Uurimuse kokkuvõte	31
KOKKUVÕTE	33
KASUTATUD ALLIKAD	34
LISA.	37

SISSEJUHATUS

Viimasel ajal on sisserände probleem muutunud üha rohkem olulisemaks nii poliitikas kui ka ühiskondlikes debattides. Sisseränne mõjub väga nii riikide poliitikale kui ka sotsiaalmajandusele. Vaatamata sellele, et Eestisse sisserändajate hulk ei ole praegu veel väga suur võrreldes paljude teiste riikidega, tuleb ka Eestil juba täna hakata kohandama oma haridussüsteemi nii, et see vastaks sisserändajatest laste vajadustele.

Eesti koolides õpivad juba ka sellised lapsed, kes on Eestisse tulnud kas ajutiselt või pikemaks ajaks erinevatest riikidest, nende hulgas ka pagulased ning varjupaigataotlejad, samuti need, kelle vanemad on Eestisse tulnud töö tõttu või eestlasega abiellunud. Teisest kultuuriruumist tulnud inimeste jaoks on kohanemine Eesti kultuuriruumiga toonud kaasa terve hulga probleeme ja väljakutseid. Näiteks kultuurivahelisteks konfliktideks võib tuua mitteteadlikkus teise kultuuri käitumistavade või riietumistavade. Lisaks sellele, et sisserändajatest lapsed peavad kohanema kohaliku kultuuriga ja tavadega, peavad nad kokku puutuma ka nende jaoks uue haridussüsteemiga. Veel üheks probleemiks sisserändajatest lastele võib olla ka meie riigikeel, mis on nende jaoks täitsa uus ja tundmatu, aga mõne jaoks on vastupidiselt keele äraõppimine lihtsam kui kultuuriline kohanemine. Samuti sisserändajatest laste kohanemisel mängivad suurt rolli õpetaja ning klassikaaslased, sest varasemate sotsiaalsete sidemete puudumine võib mõjutada õpilaste motivatsiooni ja meeleolu. Õpetaja, kes on end ette valmistanud sisserändajast lapse klassi vastuvõtmiseks, peab ka õpilasi ette valmistama teistsuguse kultuuritaustaga lapse liitumiseks klassiga. Näiteks õpetaja võib läbi viia tunde kultuurilise mitmekesisuse teemal ning selle võimalustest, väljakutsetest ja võimalikest probleemidest.

Ühe aine jooksul hakkas mind huvitama teema, mis on seotud kultuurilise mitmekesisusega ja Eesti koolide töökogemustest sisserändajatest lastega. Mind hakkas huvitama, kuidas toimub kohanemisprotsess lastel, kes tulevad õppima Eestisse teistest riikidest. Samas huvitab see, missugused toetusmehhanismid pakutakse sisserändajatest lastele, et nad saaksid paremini kohaneda ja õppimisega hakkama saada. Käesoleva bakalaureusetöö teema on aktuaalne tänapäeval, sest meie ühiskond peab olema valmis selleks, et Eestisse tulevad erinevatel põhjustel elama inimesed, kes ei pärine meie kultuuriruumist ja nad peavad sellega kohanema. Ka meie peame kohanema nendega, kes on teise kultuuri esindaja.

Käesolev bakalaureusetöö püüab vastata järgmistele uurimisküsimustele:

- Mis on kultuuriliselt mitmekesine kool ja kultuuriteadlik õpetamine?
- Millised on olulised elemendid sisse­rändajatest laste mitmekesisel õpetamisel/õppekorraldusel?
- Missugused on kultuuriliselt mitmekesise ja kultuuritundliku hariduse põhimõtted?
- Missugused toetusmehhanismid on olemas sisse­rändajatest laste kohanemise toetamiseks Eesti koolides?
- Missugune kogemus on hetkel olemas Eestis sisse­rändajatest lastega töös Eesti koolides?
- Millised kompetentsid/ pädevused peavad olema õpetajal, kes töötab kultuuriliselt mitmekesisel klassis ja rakendab kultuuriteadlikku õpetamist?

Bakalaureusetöö peamiseks eesmärgiks on välja selgitada, kuidas koolid/õpetajad valmistuvad ette selleks, et klassis hakkab õppima sisse­rändajatest laps ning missugused raskused tulenevad sellest, et kooli/klassiruumi ilmub sisse­rändajatest laps. Veel üheks eesmärgiks on näidata, et valmisolek sisse­rändajatest lastega tööks on tähtis iga õpetaja jaoks, kuna see on tihedalt seotud nüüdisaegse õpikäsituse ja kaasaegse ühiskonna väljakutsetega õpetaja ametile.

Bakalaureusetöö esimeses peatükis käsitletakse kultuuriliselt mitmekesise hariduse mõistet, kultuuriliselt mitmekesise klassi tunnuseid ning õpetajate strateegiaid ja pädevusi kultuuriliselt mitmekesise klassiga tööks. Bakalaureusetöö teises peatükis uurib ja vaatab autor Eesti seadusandlust ja toetusmehhanisme, mis annavad võimalust sisse­rändajatest lastele paremini kohandada võõras kultuuris. Autori poolt on läbi viidud kirjanduse analüüs. Autor on samuti läbi viinud intervjuu õpetajatega Kiltsi koolis ja Tallinna Kunstigümnaasiumis, et teada saada, missugused ettevalmistused, pädevused ja teadmised on vaja õpetajal, et töötada kultuuriliselt mitmekesisel klassis.

Käesolev bakalaureusetöö on suunatud nendele, kellel on huvi sisse­rändajatest laste Eesti haridussüsteemiga kohanemise vastu. Töö on abimaterjaliks nendele õpetajatele, kes tahavad parandada oma teadmisi kultuurilise mitmekesisuse ja kultuuriliselt teadliku õpetamise valdkonnas ning saada teadlikuks võimalikest probleemidest töös uussisse­rändajatega.

1. KULTUURITEADLIK ÕPETAMINE

Kaasaegset maailma pole võimalik ette kujutada ilma kultuurilise mitmekesisuseta, sest inimesed erinevatest kultuuridest puutuvad teineteisega sagedamini kokku kui kunagi varem ehk siis kultuuridevahelised kontaktid on suurenenud. Nii lapsed kui ka täiskasvanud peavad õppima kohanduma teise kultuuri kandjatega arvestama nendega ning õppima vältima või lahendama kultuurikonflikte. Kultuuriteadlik õpetamine on ehitatud just kultuuride mitmekesisuse mõistmisele. Kultuuriliselt mitmekesise hariduse idee põhineb kõikide õpilaste võrdväärsusel, sõltumata õpilase keelest, religioonist, nahavärvist või kultuurilisest taustast. Tänapäevases keerulises ja dünaamilises maailmas on raske toime tulla arvestamata mitmekesisust ja erinevusi. Kui inimene on kultuuriteadlik, siis ta on võimeline teise kultuuriga kohanema teist kultuuri austades ja mõistes hakkama saama kultuuriliste erinevustega.

Selleks, et teist kultuuri või teisi kultuure vastu võtta ja nendega kohaneda, läheb vaja kultuuritundlikkust - tahet märgata teiste kultuuride erinevusi ja tunnustada neid. Kultuuriteadlikkus seisneb selles, et inimene teab nii oma riigi kui ka teiste riikide kultuuripärandist ning nende rollidest maailmas. Väga tähtis, et inimene mõistaks Euroopa ja maailma teiste regioonide nii kultuurilist kui ka keelelist mitmekesisust ja vajadust seda säilitada (Sillamäe Gümnaasiumi õppekava, 2018). Lähtuvalt sellest võib öelda, et kultuuriteadlik haridus peab väärtustama iga õpilase emakeelt, tunnustama õpilaste kultuurikombeid ning andma võimalust tutvuda teiste kultuuridega. Kultuuriteadlik inimene ei aseta alati ja igas olukorras oma kultuuri kõrgemale teistest viisil, kus teised kultuurid on alamväärsamad ning suudab näha positiivseid külgi nii oma kultuuris kui ka teistes kultuurides. Kultuuriteadlikus eeldab, et inimene on uudishimulik ning tunneb huvi teiste kultuuride vastu, sest kui inimene tunneb teisi kultuure ja nende väärtusi halvasti, siis tal on raske teiste kultuuride inimeste käitumist mõista ja nende inimestega kohaneda. Seega tuleb arendada kultuuriteadlikkust, et tunda end kindlalt kultuuridevahelises suhtlemises (Pajupuu, 2000: 14).

Mida varem hakata arendama kultuuriteadlikkust lastes, seda parem on neil tulevikus teiste kultuuride esindajatega suhelda ning kohaneda. Sellega peavad tegelema mitte ainult lapsevanem, vaid lasteaiad ja koolid ka, et teisest kultuuriruumist lapse osalemine õppetöös ei tooks kaasa liiga suuri probleeme nii õpilasele endale kui ka klassile.

Põhikooli ja gümnaasiumi seadus (2010) ütleb, et:

kvaliteetne üldharidus on võrdväärselt kättesaadav kõigile isikutele, sõltumata nende sotsiaalsest ja majanduslikust taustast, rahvusest, soost, elukohast või hariduslikust erivajadusest. Kool lähtub oma tegevuse korraldamisel riiklikes õppekavades väljendatud ühiskonna ootustest, õpilaste vajadustest ja huvidest, arvestades võimaluse korral õpilaste ja vanemate ettepanekuid ja piirkonna eripära ning õpilaste vajadusi ja huve arvestatakse kooli õppekava kujundamisel ning individuaalsete õppekavade rakendamisel (Põhikooli- ja gümnaasiumi seadus, 2010, §6).

Lähtudes sellest seadusest, võib öelda, et haridus peab olema kättesaadav igaühele, sõltumata nende kultuurilisest eripärast, rahvusest jne. See tähendab, et kui Eestisse tulevad sisseerandajatest lapsed, peame me tagama nende võimaluse õppida koolis, pakkuma tuge arvestades muuhulgas ka nende omakultuuriliste vajadusi, et laps saaks paremini kohaneda uues riigis. Samuti on see hea võimalus arendada meie lastes kultuuriteadlikkust, kui nendega koos õpib teistsuguse kultuuritaustaga laps.

Kokkuvõtvalt võin öelda, et tänapäeva maailma pole võimalik ette kujutada ilma kultuuriteadlikkuseta, sest inimesed reisivad pidevalt ning puutuvad teiste kultuuri kandjatega kokku. Selleks, et erinevate kultuuride kandjatega toimuks edukas dialoog, läheb vaja kultuuriteadlikkust, mis hõlmab endas erinevate kultuuride kommetega ning tavade arvestamist jne.

1.1. Kultuuriliselt mitmekesise hariduse mõiste

Maailmas on palju erinevaid hariduse tüüpe, kaks nendest – kultuuriliselt mitmekesine ja kultuuriliselt traditsiooniline haridus ning nende vahel on erinevusi. Traditsiooniline haridus on see, mis on tasuta ja mis on riikides keskendunud kohaliku kultuuri õpetamisele. Samuti traditsioonilist haridust saab laps oma perekonna näitel.

Kaasaegne ühiskond muutub pidevalt ning saab kultuuriliselt mitmekesiseks tänu sellele, et inimesed reisivad ning kolivad elama teistesse riikidesse sagedamini kui varem ning puutuvad teiste kultuuridega kokku vähesemal määral.

Kultuuriliselt mitmekesise ühiskonna tõrgete ja konfliktideta toimimiseks on vajalik kultuuriteadlik haridus (Pavelson, Trasberg, 1998: 22). Enim kasutatud terminiteks on kujunenud mitmekultuuriline ja/või kultuuridevaheline haridus (multicultural/intercultural education). Kuigi laialt kasutatavad, siis ometigi ühtseid seisukohti nende terminite osas ei ole (Hoff 1993, Pavelsoni ja Trasbergi, 1998: 22 kaudu).

„Mitmekultuurilise hariduse“ terminil on mitu arusaamise taset. Otseses mõttes on see teadmiste omandamine, suhtudes erinevate kultuuride esindajatega. Laiemas kontekstis

mõeldakse kultuuriliselt mitmekesise hariduse all erinevate kultuuride kuuluvaid inimesi tasakaalukas kooselu tähistamises ning sellise ühiskonna mudeli loomise protsessi (Multikultuurse ... 2012).

Mitmekultuuriline haridus hõlmab ideed, et kõigil õpilastel, olenemata nende soost ja sotsiaalsest klassist ning etnilistest identiteedist, rassilistest või kultuurilistest omadustest, peaks olema võrdne võimalus õppida koolis ning saada haridust samal tasemel, kui teised õpilased (Banks, 2007).

Oma arusaama järgi kultuuriliselt mitmekesine haridus tähendab seda, et klassiruumis rakendatakse meetodikaid ja strateegiaid, mille kaudu väärtustatakse kultuurilist mitmekesisust ja õpetatakse toime tulema kultuuriliste erinevustega.

Kultuuridevaheline haridus on üks võimalustest avada uks uude ühiskonda ning mõista tänapäeva maailma keerukust. Mõnikord tundub, et kultuuridevaheline õppimine võiks pakkuda lahendusi arvukatele probleemidele tänapäeva maailmas. See mõiste ei ole selles tähenduses väga täpne ja võib hõlmata paljusid üldistusi. Seetõttu püüame me kultuuridevahelise õppimise käsitust täpsemini arutleda (Fennes, Hapgood, 1997).

Kultuuridevaheline õppimine eeldab suurt avatust teiste kultuuride suhtes, kultuurilise mitmekesisuse tunnustamist, kultuurilise erapooletuse ja etnotsentrismi ületamist. Kultuuridevaheline õppimine on vajalik olukordades, kus erinevad kultuuritaustad ja –keeled elavad koos. Samaaegse arusaamatuse ja kooselu tõttu tekkinud pinged ja konfliktid ei tohi põhjustada vägivalda, vaid need tuleb lahendada kommunikatiivses protsessis (Fennes, Hapgood, 1997).

Oma arusaama järgi kultuuridevaheline õppimine on see, kui üks või rohkem lastest läheb mõnda aega õppima teise riiki, et omandada teadmisi, oskuseid ning saada kogemusi teises kultuuriruumis ning anda teadmiseid oma kultuurist teiste kultuuri kandjatele.

Ühiskonna keeleline, rahvuslik, kultuuriline koosseis avaldub vältimatult ka koolis, sest igal õpilasel klassiruumis on oma kultuuritaust. Samuti klassis, kus on lapsed ühest etnilisest grupist, võib leida erinevaid maailmavaateid, väärtushinnanguid, erinevat suhtumist religiooni, erivajadustega inimestesse, kultuuripluralismi jne (Trasberg, 2002).

Reinthal (2013) väidab, et kultuuriliselt mitmekesine haridus tähendab seda, et koolides:

- õpitakse tundma erinevaid kultuure, et neid paremini mõista ja vastu võtta;

- arvestatakse kultuuride erinevustega haridusprotsessi kõikides komponentides (õppekavas, õppemeetodites, hindamises jne);
- arendatakse oskusi, mida on kasulikud selleks, et toime tulla kultuuriliselt mitmekesises ühiskonnas;
- arendatakse vaimset, etnilist ja poliitilist suhtumist individuaalsusse ja kultuuride võrdsusesse.

Kultuuriliselt mitmekesise hariduse põhieesmärk on pakkuda kõigile õpilastele parimat haridust, sõltumata nende rassist, soost, keelest jne. Me peame arendama arusaama sellest, et kõik õpilased on teineteisest erinevad ja iga õpilase õpiedukuse saavutamiseks on vaja palju erinevaid lähenemisviise. Selleks, et eesmärki saavutada, peavad inimesed arvestama nii omavaheliste erinevuste kui ka sarnasustega. (Tiedt, P., Tiedt I, 2005).

Kultuuriliselt mitmekesine haridus aitab inimestel mõtestada, et ühiskond muutub pidevalt, siin toimub mitte ainult sotsiaalse, vaid ka kultuurilise iseloomuga muutused. Kõigile kultuuriliste gruppide esindajatele on vaja tagada võrdsed võimalused ning igaühel peab olema valikuvõimalus. Samas kultuuriliselt mitmekesine haridus arendab oskust austada teiste inimeste harjumusi, maailmavaateid, vaatamata sellele, et need on erinevad isiklikest harjumustest. Kultuuriliselt mitmekesine haridus õpib tundma end turvalisuses teise kultuuriga kokkupuutumisel ning tajuda inimesi lähtudes nende kultuurist (Multikultuurse ... 2012).

Trasberg (2002) toob loetelu nendest tunnustest, mis võiksid olla iseloomulikud kultuuriliselt mitmekesise koolile mistahes riigis:

- See on kool, kus nii õpetajad kui ka koolijuhtkond suhtuvad eelarvamusteta kõigisse õpilastesse, austades nende emakeelt/identiteedi.
- Kasutatavad õppematerjalid käsitlevad sündmusi, olukordi ja mõisteid kontekstuaalselt, lähtudes erinevatest rassidest, rahvustest jne.
- See on kool, kus õpetaja tajub, millal ja missuguseid võtteid/ meetodeid kasutada, et õpilased töötaksid produktiivselt.
- Õpetaja teab, kuidas anda tagasisidet, kahjustamata õpilase enesehinnangut.
- See on kool, kus on tugev ja sihipärane karjäärinõustamine, mis aitab õpilastel püstitada ja saavutada soovitud eesmärged ja tulemusi.

Lähtudes Rannutist (2003) selleks, et arendada kultuuriliselt mitmekesisest haridust, peaks kool lähtuma järgmistest kultuuriliselt mitmekesise õppekava põhimõtetest:

- Õppesisu kavandamisel peab kool lähtuma sellest, et kultuuriliselt mitmekesisest õpikeskkonnas kõik tegevused ja õppeained on suunatud erinevate käsitluste, väärtushinnangute ja maailmavaadete tajumisele ja aktsepteerimisele, nähes nii erinevusi kui ka rikkusi.
- Kultuuriliselt mitmekesisuse kasvatusel ühe positiivse aluse loomiseks on kultuuriliste stereotüüpide vältimine, etniliste silpide kleepimine, igasugune diskrimineerimine, rassism ja etnotsentrism.
- Kooli eesmärgiks on kujundada õpilaste kultuuriliselt mitmekesisuse identiteedi, kus õpilane omab teadmisi mitte ainult oma rahva vaid teiste maailma rahvaste kultuuridest, suhtudes oma ja teiste kultuuridesse eelarvamusteta ning lugupidavalt.
- Kultuuriliselt mitmekesisuse õpetuse tulemusena õpilane peab hakkama vaatlema kultuuriliselt mitmekesisust kui ressursi. Kultuuriteadlikkus ja mitmekeelsus parandavad suhtlemisostust ning arendavad empaatiavõimet.

Kokkuvõtvalt võin öelda, et kultuuriliselt mitmekesine haridus mõjutab suuresti igat õpilast, sest kultuuriliselt mitmekesisest hariduses kasutatakse erinevaid meetodikaid, mis on suunatud iga inimese kultuuriidentiteedi mõistmisele, erinevuste mõistmisele ja nendega arvestamisele ning teiste kultuuridesse eelarvamusteta suhtumisele.

1.2. Kultuuriliselt mitmekesise õpikeskkonna loomisest klassis

Klassi õhkkond mängib suurt rolli iga õpilase jaoks, sest kasvatusliku protsessi efektiivsus sõltub mitte ainult õpetaja pädevusest ning meisterlikkusest, vaid ümbritsevast keskkonnast, keskkondade kasutamise võimalustest ja koostööst ühiskonnaga.

Õppetöö korraldamisel on õpetaja eesmärk luua turvaline ja arendav õppekeskkond, kus arvestatakse õpilase huvidega, toetatakse õpioskuste kujunemist, andes positiivset tagasisidet ning võimalust reflekteerida. Kultuuriliselt mitmekesise klassi õppe üheks olulisemast eesmärgiks on toetada õpilaste sotsiaalse ja kultuurilise identiteedi kujunemist (Kebbinau, Aja, 2011).

Selleks, et luua turvaline vaimne keskkond kultuuriliselt mitmekesisest klassis, peab õpetaja rakendama kollegiaalset juhtimisviisi, mis stimuleerib õpilast määratlema end võrdväärse partnerina. Kollegiaalne juhtimisviis tähendab seda, et vastutus klassis on

jagatud õpilasega ning õpilased lähtuvad ühiselt koostatud reeglitest, mis on kõigile nähtavad. Õppimine on alati koostööfaasis, mis tähendab, et nii õpetaja kui ka iga õpilane on abivalmis. Kollegiaalse juhtimisviisi puhul on positiivne ja konstruktiivne tagasiside teretulnud ning kõik peavad seda tunnustama, hindamiskriteeriumid on õpilastele teada (Kebbinau, Aja, 2011).

Selline juhtimisviis on eriti hea kultuuriliselt mitmekesise klassi jaoks, sest see aitab paremini õpilasele võõras kultuuris kohaneda, kuna kõik õpilased klassis on võrdväärsed.

Väga tähtis on luua klassiruumis selline keskkond, kus sisserrändajatest laps tunneks end hästi ning teaks, et tema kultuuri hinnatakse ja austatakse. Võib panna seintele plakateid, kus on joonistatud erinevatest rahvustest lapsi. Tunni jooksul võib lugeda kultuuriliselt mitmekesiseid raamatuid. Samuti tuleb sagedamini rääkida kultuurikommetest, pidupäevadest jne. Kui näiteks tunniteemaks on „Jõulud“, siis võib arutleda, kuidas jõule tähistatakse just sisserrändajatest lapse perekonnas või kodumaal või milliseid pühi sellel ajal üldse tähistatakse.

Rääkides klassi hoiakute ja väärtuste kujundamisest, pööratakse tähelepanu positiivsete näidete esiletõstmisele, mis võivad olla esitatud erinevatel viisidel: kas suuliselt või kirjalikult kokkulepetes, eneserefleksioonis, hinnangulehtedel või õpilaste-õpetaja antud suulises tagasisides. Õppimine kultuuriliselt mitmekesises ja kultuuriliselt ühetaolises klassis on tegus ja rõõmupakkuv protsess, kus tunnustatakse oskust planeerida ja eesmärgistada õpet ning vaba aega. Igaüks klassis tunneb huvi ja näitab lugupidamist teiste laste vastu. Lugupidamise kaudu toetatakse igaühe rahvuslikku kuuluvustunde arenemist. Üldinimlikud väärtused on tähtsal kohal ka nagu näiteks ausus, hoolivus, õiglus, inimväärikus, aukartus elu vastu, sallivus, vastutustundlikkus jpt (Kebbinau, Aja, 2011).

Veel üheks erisuseks kultuuriliselt mitmekesise klassiruumis on see, et seal võib olla tugiisik, kes eraldi tegeleb sisserränne lapsega, aitab ja suunab teda.

Tugiisikuteenuse osutamise korra (2014) järgi:

Tugiisikuteenuse eesmärk on isiku (teenuse saaja) igapäevaeluga parema toimetuleku tagamine, abistades isikut/isikuid jõustamise ja juhendamise kaudu, toetudes isiku enda sisemistele jõuvarudele ja tugevustele. Teenuse kaudu tagatakse isikule vastavalt vajadusele või vanusele arenguks soodne keskkond ja teiste inimestega võrdsed võimalused ühiskonnaelus aktiivseks osalemiseks ning aidatakse vältida või leevendada sotsiaalset tõrjutust (Tugiisikuteenuse... § 1 (2)).

Kui kooli tuleb sisseandajatest laps, siis talle on võimalik määrata tugiisik, kes näiteks võib teha väikese tutvustuse koolist, näidata, kus asub vajalik klass, söökla, spordisaal jne. Samuti tugiisik võib aidata tunni jooksul, näiteks midagi tõlkida ja seletada, kui sisseandajatest laps ei saa ülesannetest aru.

Kokkuvõtvalt võin öelda, et õpikeskkonna loomine on raske protsess, eriti kultuuriliselt mitmekesisel klassis, sest õpetaja peab arvestama laste kultuurieripäradega, otsima sobivaid õpetamismeetodeid, mis toetavad laste arengut, arvestama õpilaste vajadustega, kohandades õpematerjale jne.

1.3. Õpetajate pädevused ja strateegiad kultuuriliselt mitmekesise klassiga tööks

Kultuuriliselt mitmekesine haridus nõuab, et erinevad kultuurid saaksid üksteisega rahumeelselt kohaneda, aga see ei ole lihtne. Üheks raskuseks on see, et kooliõpetajatel ei piisa teadmisi teistest kultuuridest ja keeleoskusi ning ei mõista delikaatseid, kuid olulisi erinevusi, mis on iseloomulikud erinevate kultuurirühmade jaoks (Tiedt, P., Tiedt I, 2005).

Viimasel ajal nii koolijuhtkond kui ka õpetajad puutuvad aina sagedamini kokku sellega, et klassiruumis õpib üsna palju sisseandajatest lapsi, mis toob kaasa terve hulga erinevaid probleeme ja küsimusi. Näiteks, kuidas me peaksime suhtuma lastesse, kelle kultuurikombed erinevad meie piirkonna käitumisnormidest? Kuidas vältida rassismi ja segregatsiooni ilminguid õpilaste hulgas, ning kuidas tagada õpilaste terviklik ja tasakaalustatud areng, ignoreerimata nende rahvuslikke traditsioone.

Mitmekultuuriline haridus algab õpetajast, kes mängib tähtsat rolli õpilasvaheliste suhete loomisel. Õpetaja peab arendama oma isiklikku pädevust kultuuridevahelises suhtlemises ning omandama strateegiaid ja meetodikaid, et aidata õpilastel vabaneda eelarvamustest teiste kultuuride suhtes, aidata õpilastele omandada teadmisi ja oskusi, arvestada õpilaste vajadustega ning eripäradega valides vajalikke õppematerjale, et kujundada erinevusi tunnustatava õpikeskkonna klassiruumis.

Iga õpetaja kujundab õpilaste väärtusi. Pole tähtis kas teadlikult või alateadlikult. Seetõttu peab õpetaja pidevalt reflekteerima oma väärtuste üle, sest tema väärtustest sõltuvad paljud aspektid: õpi- ja hindamismeetodite valik, õpilaste ja kolleegidega suhtlemisviis. Tähtis on ka see, kuidas ta õpilastesse suhtub. Muidugi vajab õpetaja toetust nii koolijuhtkonna kui ka lastevanemate poolt. Õpetajale on vaja anda vajalikke sotsiaalseid

oskusi (kuidas lahendada konflikte, kuidas anda tagasisidet jne), et ta saaks väärtuskasvatust edukalt ellu viia (Sutrop 2009, Muldma ja Nõmm, 2011:87 kaudu).

Meid ümbritsev maailm muutub pidevalt, mis toob kaasa ka uued nõudmised õpetajate teadmiste ja oskustele. Õpetajad saavad baasteadmised õpetajakoolituste käigus. Need koolitused on vajalikud iga õpetaja jaoks, et kujundada õpilaste arengut ja toetada õpilasi teadmiste ja oskuse omandamisel ja sotsialiseerimisel. Eesti õpetaja kutsestandardis on kirjas, et õpetaja peab olema pädev toime tulema erineva kultuuritausta ja erineva õppekeele oskusega õpilaste õpetamisel. Lähtudes Soll & Palginõmmist (2011) pädevus eeldab järgmisi teadmisi:

- keele, sh võõrkeele omandamisest ja kakskeelsusest;
- kuidas toetada õpilase keeleoskuse arengut (tunnis, igapäevases suhtlemises jne);
- erinevatest kultuuridest ja nende erinevustest;
- LAK-ist ning õpetamismeetoditest, mis toetavad õpilasi, kes õpivad võõrkeeles;
- missugused võimalused on seadusandluses ja korralduses olemas, et toetada erineva kultuuritaustaga ja ebapiisava õppekeele oskusega õpilasi;

Lähtudes Soll & Palginõmmist (2011) see pädevus eeldab järgmisi oskusi:

- IÕK (individuaalne õppekava) koostamine;
- tunda erinevaid õpistiile;
- toetada õpilasi teadmiste ja oskuste omandamisel erinevate õpistiilide kaudu;
- teadvustada mõju õppematerjalide valikule, kolleegidega ja õpilastega suhtlemisele oma hoiakute, stereotüüpide, eelarvamuste tõttu;
- teadvustada levinud stereotüüpe ühiskonnas;
- vallata strateegiatega ja meetoditega, et toetada nn kultuurišokis olevaid õpilasi;
- reflekteerida ja hinnata oma tegevuste tõhusust (õpimeetodite sobivus jne)
- kujundada keskkonna nii koolis kui ka klassis, kus tunnustatakse erinevusi
- valida õppematerjale, õpetamismeetodeid vastavalt õpilase vajadusele;
- valida ja kohandada õppematerjale vastavalt õpilase keeleoskusele;

- valida õppematerjale, mille kaudu väärtustatakse erinevaid emakeeli, kultuure jne.

Kultuuriliselt mitmekesine õpetaja on see, kes väärtustab ja tunnustab kultuurilist mitmekesisust ja areneb seda aktiivselt. Samuti õpetaja püüab edendada rahvuslikku ja kultuurilist mitmekesisust. Kochenkova (2014) järgi kultuuriliselt mitmekesisel õpetajal on järgmised ülesanded:

- mõista ja vastu võtta kooli õpilaste kultuurilised mitmekesised identiteedid;
- luua kultuurilise sallivuse, austuse ja tunnustamise õhkkonda klassis;
- mõista, et probleemid, mis on seotud diskrimineerimisega, vihkamisega, vägivallaga jne lahendatakse ainult koostöös lapsevanematega, sotsiaaltöötajaga ja teiste kooli töötajatega;
- analüüsida oma kultuurilisi eelarvamusi ja stereotüüpe ning neist vabaneda;
- mõelda kriitiliselt ja reflekteerida;
- aidata kooliõpilastel määrata oma kultuuriline identiteet;
- luua suhet ja suhtlemist laste vahel, mis põhineb lugupidamisel ning millest tekitab vastastikune huvi üksteise kultuuride vastu;
- lahendada konflikte loovalt ning ilma vägivallata, õpetada seda kooliõpilastele.

Kultuuriliselt mitmekesise klassiruumis õpetaja saab kasutada erinevaid mänge, mis aitab lahendada kultuuriliselt mitmekesise hariduse põhilisi eesmärke.

Mängude valiku põhjendus seisneb selles, et need mängud hästi sobivad erineva vanusega lastele. Mängud õpivad arvestama üksteisega, mis on tähtis mitte ainult kultuuriliselt mitmekesise hariduses vaid tavaelus. Teine mäng õpib tundma ning arusaama keelelisi raskusi, mis on sisserändajatest lastel, kui nad tulevad meie riigi.

Silla ehitamine

Antud mäng oli läbi viidud 17.10.2018 Narva kolledži tudengite hulgas.

Vaja läheb (võrdselt kahes koguses):

- paber,
- papp,

- käärid,
- liim,
- kleeplint,
- kaht eraldi ruumi,
- kaht mängukorraldajat iga ruumi (rühma) kohta ja üks, kes jälgib.

Juhised:

Moodustada kaks rühma. Seejärel saavad rühmad juhendajate käest ülaltoodud materjalid. Materjalidest tuleb ehitada sild nii, et iga rühm ehitab pool sillast ja kui need kokku panna siis on üks korralik sild, millelt saab läbi sõita mudelauto. See tähendab, et sillal peab olema kallak peale – ja mahasõiduks, vajadusel barjäär, et auto sealt maha ei kalduks ning kinnituskoht keskel ei tohi segada auto liikumist sillal. Iga rühm töötab eraldi ruumis oma poole kallal. Esindajad kohtuvad 3-4 korda väljaspool ruume, et vahetada teavet, kuidas ehitus käib, mida teha, kuidas jne. Esindajate sünkroonse kohtumise lepivad kokku korraldajad telefoni (sõnumi) teel. Naastes oma rühma juurde juhendavad esindajad teisi mängijaid ehitamisel.

Reeglid:

- Mängijate arv ei ole piiratud.
- Rühmad tuleb moodustada loendamise teel, loosiga või muul juhuslikul viisil.
- Rühma esindaja valib iga rühm ise.
- Esindaja ei osale ehitamisprotsessis, vaid juhendab oma rühma suuliselt, kui liikmetest mitte keegi ei mõista, mida esindaja soovib, siis on esindajal õigus osaleda ehitamisprotsessis erandkorras, et ette näidata.
- Rühmad üksteist ehituse käigus näha ei tohi. Kohtuvad vaid rühmade esindajad selleks ette nähtud alal. Kohtumisi on kokku 3-4 olenevalt soovidest. Üks kohtumine ei kesta kauem kui 2 minutit, mida jälgivad korraldajad.
- Rühma esindajad ei tohi üksteisele näidata fotosid või materjale tuua ja vahetada. Lubatud on vaid ise joonistatud illustratsioonid.

- Aega ehitamiseks on 15-25 min olenevalt soovidele.
- Sild peab olema vastupidav, et üle selle saaks sõita väike mudelauto või muu selle sarnane vidin.

Sotsiaalsed oskused, mida arendavad mängijad:

- Suhtlemisoskus, kuna tuleb suhelda kõigi mängijatega, sest rühmal on ühine kindel eesmärk.
- Arvestamisoskus, sest mängijad peavad suutma jõuda konsensusele, nii omavahel kui ka rühmade esindajad.
- Kuulamisoskus, sest antud mängus on oluline arusaamine.
- Eneseväljendusoskus, kuna sellest sõltub rühmade edukus nii rühma tasandil kui ka mängu tasandil.
- Kohanemine, sest mängijad peavad kohanema üksteisega rühmades mängu ajal ning nende kohanemisoskusest oleneb nende suhtlemine, millel on otsene mõju edukusele.
- Asjakohane käitumine, nagu näiteks reeglitest kinnipidamine, juhendajate kuulamine, üksteise abistamine.

Babülon

Antud mäng on võetud VitaTiim (2012). Multikultuurise hariduse juhend.

Mängijate arv: 15-25

Kestvus: umbes 50 minutit

Eesmärk:

- Modelleerida olukord kultuuridevahelisest suhtlemisest
- Vaadelda keelelisi aspekte eripära kultuuridevahelises suhtlemises
- Analüüsida mitteverbaalse suhtlemise võimalusi
- Tutvustada teiste kultuuride inimesi üksteisele
- Aidata tõsta suhtlemisoskuseid mängijatel

Läbiviimine

1. Korraldaja koostab mitu erinevat rühma. Liikmete arv sõltub üldisest mängijate arvust. Näiteks, kui kokku on 16 mängijat, siis moodustuvad 4 rühma, kus on 4 mängijat.
2. Rühmad peavad 10 minuti jooksul välja mõtlema oma keele, mis peab erinema kõigist teistest teatud keeltest. Keel peab koosnema 4 sõnast:
 - Tere
 - Head aega
 - Üks nimisõna (näiteks õun)
 - Üks omadussõna (näiteks karvane)
3. Seejärel läbiviija palub mängijatel moodustada uued rühmad, kus saavad kokku kõikide keelte kandjad. Sellest hetkest alates on mängijatel lubatud rääkida ainult oma keeles. Teiste keelte kasutamine on keelatud ning samuti on keelatud märkmete tegemine. Selles mänguetapis on kõigi mängijate ülesandeks 15-20 minuti jooksul õpetada kaasmängijatele oma keelt ning õppida ära nende keel.
4. Peale aja lõppemist jõuavad kõik mängijad tagasi oma algsetesse rühmadesse, kus saavad muljeid vahetada.

Analüüs:

1. Millised emotsioonid tundsin mängijad erinevate mänguetappide jooksul?
2. Milline mänguetapp oli kõige raskem? Miks?
3. Milliste raskustega puutusid kokku osalejad mängu jooksul?
4. Kas kõigil mängijatel õnnestus omandada partnerite keeled?
5. Mis aitas saavutada mängu eesmärki (õppida ära partnerite keeled)?
6. Mille poolest meenutas mängu olukorrad mingeid elulisi olukordi?
7. Milliseid järeldusi võib teha analüüsides oma kogemusi selle interaktiivse mängu jooksul?

Kokkuvõtvalt võin öelda, et õpetaja töö kultuuriliselt mitmekesises klassiruumis on raske protsess, mis nõuab pidevalt eneseanalüüsi ning uute teadmiste omandamist. Kui õpetaja töötab kultuuriliselt mitmekesises klassiruumis, siis ta peab teadma iga lapse kultuurilist eripära ning arvestama sellega. Samuti ta peab valima õpetamisstiili, mis sobib just tema klassiga tööks ning kasutada erinevaid meetodeid, et panna õpilasi mõtlema kultuuride erinevustest ning eripäradest. Näiteks õpetaja võib kasutada erinevaid mängu, mis on toodud eespool.

2. RAKENDUSLIK RAAMISTIK EESTIS

Uurisin sisse­rände statistika andmeid aastatel 2015-2017 vanuses 5-49.

Eesti statistika andmetel (2018) Eestisse asus elama 5 963 inimest 2015. aastal, nendest on 615 kooliealisi lapsi. 2016. aastal on sisse­rändajatest arv on suurenenud ning oli 6 328 inimest, nendest on 651 kooliealisi lapsi, mis on ka suurem arv, kui 2015. aastal. Nende aastate hulgas, kõige suurem sisse­rändajatest arv oli 2017. aastal (7 680 inimest) ning nendest on 806 kooliealisi lapsi. Statistika andmete(2018) järgi need inimesed tulevad erinevatest riikidest: Läti, Saksamaa, Soome, Ukraina, Venemaa, Ameerika Ühendriigid ja muust riikidest.

Statistika andmetest (2018) on nähtav, et kõige rohkem sisse­rändajatest asus elama Tallinnasse, Tartusse ning Pärnusse. Sellest tuleneb, et kõige rohkem sisse­rändajatest lapsi õpivad erinevates koolides Tallinnas, Tartus ja Pärnus. Haridus- ja teadusministeeriumi andmetel (2019) meie koolides praegu õpib 15-20 põgenikutaustaga last ja umbes 400 uussisse­rändajat last, enamus nendest õpib koolides eesti õppekeele­ga.

Sisse­rändaja ehk immigrant on see, kes saabus välismaalt ning lahkus oma kodumaalt vabatahtlikult (RAKE, 2016).

Pagulane on see, kes on põgenenud oma koduriigist, kus teda kiusati erinevatel põhjustel (rassilised, usulised, poliitilised vaadet jne) ning seetõttu ei saa oma koduriiki naasta (Eesti pagulasabi).

Sisse­rändajaid ja pagulasi eristab see, et esimesed lahkusid oma kodumaalt vabatahtlikult, keegi neid ei kiusanud ning nende elu ja inimõigused ei olnud kitsendatud.

Uussisse­rändaja on välismaalane, kes on seaduslikult Eestis elanud vähem kui viis aastat ning kellele on antud Eesti tähtajaline elamisluba (RAKE, 2016).

Need definitsioonid on vaja eristada siis, kui inimene võetakse Eestisse vastu. On vaja teada, mis ajendas inimest põgenema, et kas ta lahkus oma kodumaalt vabatahtlikult või ta põgenes muul põhjusel. Ja see on selleks, et teada mis toetusviisi peaks rakendama selle inimese suhtes. Näiteks inimene, kes on põgenenud, võib vajada psühholoogilist toetust.

2.1. Sisse­rändajad hariduses ja nende õiguslik regulatsioon

Eelpool olevas alapeatükist tuleneb, et kõige rohkem sisse­rändajatest lapsi õpib Tallinnas, Tartus ja Pärnus.

Eesti Vabariigi Põhiseadus ja Haridusseadus väidavad, et kõigil lastel peab olema võimalus saada tasuta haridus eesti keeles, sõltumata nende kodakondsusest ning emakeelest. Sellest tuleneb, et õppekeele oskus ei ole takistav tegur kooli astumisel. Eesti haridusvaldkonna õigusaktides on loodud erisusi õpilastele, kes on välisriigist saabunud ning kelle kodukeel ei ole eesti keel (Uussisserändajate õppe..., 2018). Põhikooli riiklikust õppekavast (2018) on selge, et sisserändaja õpilane arvestatakse hariduslike erivajadustega õpilaseks. Sisserändajatest lastele pakutakse järgmisi võimalusi ning erisusi:

- Õppida eesti keelt „Eesti keel teise keelena“ ainekava alusel, kui eestikeelse õppe kogemus on lühem kui kuus õppeaastat (PRÕK, §17 (1)).
- Kool võib koostada individuaal õppekava juhul, kui välismaalt saabunud õpilase eelnevad teadmised ja/või eesti keele oskus ei piisa selleks, et saavutada õppekava määratletud õppetulemusi (PRÕK, §18 (1)).
- Sisserändajatest õpilase vanematel on õigus teha taotlust ning loobuda B-võõrkeele õppest (see tähendab, et lapsel on võimalus keskenduda ainult eesti keele õppimisele) (PRÕK, §17 (2)).
- Kui sisserändajatest laps õpis eesti keelega klassis viimase kuue õppeaasta jooksul, siis võib ta sooritada eesti keel teise keelena riigi eksamil (PRÕK §23 (4)).
- Sisserändaja õpilane, kes õpib Eestis kolm aastat järjest ning kellele on koostatud individuaal õppekava õppimiseks, võib sooritada koolieksami, mis on koostatu tema individuaal õppekava põhjal eesti keele eksami asemel (PRÕK §23 (5)).

Nendest erisustest on selge, et sisserändajatest lastele pakutakse erinevaid võimalusi, et nad saaksid hakata õppimisega mitte emakeeles. Näiteks on võimalus õppida individuaal õppekava alusel ning loobuda B-võõrkeele õppimisest, et keskenduda eesti keele õppimisele.

Põhikooli- ja gümnaasiumi seadus (2010) sätestab, et: „Vanema taotlusel peab vald või linn tagama võimalused põhihariduse omandamiseks elukohajärgses koolis Eesti Vabariiki akrediteeritud välisriigi või rahvusvahelise organisatsiooni esindaja lapsele, kes elab selles vallas või linnas (PGS §7 (7)).

Samuti põhikooli- ja gümnaasiumi seadus (2010) ütleb, et: „Põhikool on kohustatud võtma õpilaseks vastu kõik selleks soovi avaldavad koolikohustuslikud isikud, kellele see

kool on elukohajärgne kool. Vanema jaoks on koolikohustuslikule isikule kooli valik vaba, kui soovitud koolis on vabu õppekohti (PGS §27 (1)).

Kokkuvõtvalt, seaduslik raamistik annab võimaluse Eesti üldhariduses õppida igaühel, kes on alaealine ja koolikohuslase vanuses, olenemata tema päritolust ja Eestis viibimise ajast. Samuti võib öelda, et riigis on loodud palju seadusi, mis aitavad paremini kohaneda lastel Eesti riigis ja koolides, sest seadusandlus pakub sisse­rändajatest lastele võimalusi - individuaalse õppekava koostamine, õppida eesti keelt teise keelena jne - ning toetab neid, et nad saaksid oma õppimisega hakkama ning saada häid õpitulemusi, vaatamata sellele, et nende teadmised, oskused võivad erineda teiste laste oskustest ja teadmistest.

2.2. Toetusmeetmed sisse­rändajatest laste vastuvõtuks Eesti haridusesse

Kui sisse­rändajatest laps saabub Eestisse, siis kool peab olema selleks valmis ning ette võtma samme, mis on soovituslikult kirjeldatud Haridus- ja teadusministeeriumi (2019) koduleheküljel. Need sammud on järgmised:

- esimesel võimalusel peab toimuma arenguestlus sisse­rändajatest lapse, tema vanemate ja klassijuhataja vahel ning vajadusel kaasatakse ka teisi spetsialiste. Selle arenguestluse käigus klassiõpetaja selgitab välja lapse individuaalsed erivajadused (lapse tervislik eripära, usulised eripärad jne) ja arenguvajadused (õpetaja teeb ülevaadet lapse eelnevatest teadmistest, hoiakutest ja oskustest). Kui arenguestluses on vajadus kasutada tõlketeenust, siis kõik kuulutused kompenseerib Sotsiaalministeerium. Eestisse saabumisel lapsevanemaid informeeritakse haridusest ning koolikohustusest Eestis ja seletatakse lapsevanematele tema vastutusi, mis on seotud lapse haridusega. Selleks, et tutvustada koolieluga vanemale on abiks infomaterjalid vene ja inglise keeles;
- kool peab vastutama selle eest, et enne sisse­rändajatest pere saabumisest oleks toimunud ettevalmistusi. Selleks, et ette valmistada sisse­rändajatest lapse ilmuniseks koolile pakutakse teemakohaseid koolitusi ja nõustamist nii sihtasutuse Innove kui ka maakondlike Rajaleidja keskuste poolt;
- vajadusel kool koostab individuaalse õppekava, kus on toodud riiklikust õppekavast erinevad õpitulemused sisse­rändajatest lapse puhul;
- laps asub õppima kas eakaaslastega klassi või üks aasta nooremaste klassi. Õppimise alguses laps kohe osaleb koos teiste lastega neis tundides, kus keeleoskus ei mängi väga suurt rolli (kehaline kasvatus, muusika, matemaatika jms) selleks, et leida sõpru,

õppida kiiremini keelt. Kui sisserrändajatest lapse keeleoskus hakkab paranema, siis asutakse teda ka teisi aineid õppima koos teiste lastega;

- kool peab jälgima seda, et sisserrändajatest lapsel oleks võimalus aktiivseks keele õppimiseks ning suhtluseks eakaaslastega. Selleks peab sisserrändajatest laps osalema projektides ja erinevates mängudes.
- iga aasta peab kool ümber vaatama sisserrändajatest lapse individuaalse õppekava ning korrigeerima seda vastavalt tema vajadustele. Kool vastutab sisserrändajatest lapse arengu eest ning eduka arenguks kaasab tema lapsevanemaid, vabaühendusi jne;
- sisserrändajatest lapsel on võimalus saada lisaabi keeleõppeks Sotsiaalministeeriumilt kahe aasta jooksul;
- selleks, et laps saaks täiendavalt õppida eesti keelt, saavad koolid, kas eesti õppekeele või keelekümluskoolid, õpilaspõhist toetust (õpilaspõhine toetus on 400 eurot) ning peavad eraldama raha uussisserrändajatest lapse keele õppimisele.

Kokkuvõtvalt võin järeldada, et Eesti seadusandlik raamistik näib piisav, sest katab ära kõik juhtumid ja kõik küsimused, mis on seotud sisserrändajast lapse õppima asumise ja õppimise toetamisega Eesti koolisüsteemis. Samuti nendele pakutakse abi erinevatest hariduskeskustest (Innove, Rajaleidja jne) ning riigitoetusi. Kool valmistub nii õpetajad kui ka õpilased selleks, et tuleb sisserrändajast laps ning vajadusel koostab individuaalkava, lähtudes sisserrändajatest lapse eelnevatest teadmistest.

3. EMPIIRILINE MINI-UURING

3.1. Eesmärk ja metoodika

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli näidata, et valmisolek sissereändajatest lastega tööks on tähtis iga õpetaja jaoks, kuna see on tihedalt seotud nüüdisaegse õpikäsituse ja kaasaegse ühiskonna väljakutsetega õpetaja ametile. Samuti oli vaja välja selgitada missugused toetusmehhanismid on Eestis olemas sissereändajatest lapsi kohanemiseks.

Töö eesmärgi täitmiseks oli kasutatud intervjuud õpetajatega ja kooli juhtkonnaga (Lisa).

3.2. Valim

Uuringu valimisse kuulusid kaks Eesti koolid, kus on kogemus sissereändajatest lapsega töös ning kokku kaks kooli direktorit ning kaks õpetajat. Põhiseks kriteeriumiks kooli valimisel oli see, et selles koolis on kogemus sissereändajatest lastega töös. Käesolevas töös uuriti eelnevalt, millistes Eesti koolides õpivad või on varasemalt õppinud sissereändajatest lapsed ning võeti nende koolide juhtkonnaga ühendust e-kirja või telefoni teel, kirjutati/räägiti soovist läbi viia intervjuu õpetajatega, kes sissereändajatest lapsi õpetavad ning koolijuhtkonnaga selleks, et teada saada, kuidas on korraldatud õppeprotsess sissereändajatest laste ilmunisega. E-kirjas või telefoni kõnes tutvustas autor ennast ning seletas uuringu eesmärgi. Nii õpetajatelt kui ka koolijuhtkonnalt paluti vabatahtlikku nõusolekut uuringus osalemiseks. Kõik kaks õpetajat ja kaks kooli direktorit olid nõus koostööd tegema ning uuringus osalema.

Uuriija jälgis eetika nõuetest kinnipidamist ning intervjuu viidi läbi igale respondendile loomulikus keskkonnas ja neile sobival ajal. Iga intervjuu alguses selgitas uuriija uuringu eesmärgi ning palus luba selleks, et salvestada intervjuu diktofonile. Uuriija andis teada, et saadud vastused kasutatakse ainult käesolevas uurimistöös ning need on anonüümsed.

Tabel 1. *Uurimuses osalenud koolitöötajate andmed*

Pseudonüüm	Üldine õpetamiskogemus
Kooli direktor 1	Üle 30 aasta
Kooli direktor 2	4 aastat
Õpetaja 1	6 aastat
Õpetaja 2	17 aastat

Kõikidel uuringu osalejatel on kogemus sisserändajatest lastega töös. Teisel õpetajal samuti on kogemus eripedagoogina. Kõikidel õpetajal hetkel õpib sisserändajatest laps klassis. Need laps on pärit: Gruusiast, Afganistanist, Türgist, Soomest ning Süüriast. Kõik õpetajad on läbinud koolituse, mida pakutakse Innove keskuse poolt ning käsitles muukeelsete lapse õpetamist klassiruumis.

3.3. Andmetekogumismeetod

Käesolevas töös kasutati andmekogumismeetodiks poolstruktureeritud intervjuud, sest see võimaldab küsida täpsustavaid lisaküsimusi, muuta intervjuu kava ehk küsimuste järjekorda (Lepik, K. jt, 2014). Käesolevas töös koostati intervjuuküsimused lähtudes uurimisküsimustest ning töö teooriast. Intervjuuküsimused jaotusid kolmeks teemablokkiks. Esimene teemablokk käsitles andmeid sisserändajatest lastest (kui palju õpib koolis) ja intervjuueeritava arusaama kultuuriliselt mitmekesise haridusest. Teine teemablokk sisaldas küsimusi kooli ettevalmistuse, toetusmeetmete ning raskuste kohta, mis on seotud sisserändajatest lastega vastuvõtmisega. Kolmas teemablokk oli seotud intervjuueeritavate arvamustega, mille abil sooviti teada saada missugused on intervjuueeritaval soovitud ja ootused riigist ja KOV-st sisserändajatest laste õpetamisega suhtes. Intervjuuküsimused olid saadetud e-maili teel selleks, et intervjuueeritav saaks nendega tutvuda enne intervjuu läbi viimist ning täpsustada küsimusi. Täpsustavaid küsimusi ei tekkinud, võib järeldada, et kõik oli arusaadav.

3.4. Protseduur

Intervjuueeriija alustas intervjuud enda tutvustamisega, seejärel andis ülevaate käsitletavatest teemadest, eesmärkidest ning ajakulu kohta. Intervjuueeritavale kinnitati, et intervjuueeriija tagab tema anonüümsus, samas oli antud võimalus intervjuueerival küsida, kui midagi oli arusaamatu. Seejärel intervjuueeriija palus luba intervjuu diktofoniga salvestada. Intervjuud toimusid heas õhkkonnas, loomulikus keskkonnas, koolitöötajatel sobival ajal ja kohas. Peale intervjuude läbiviimist kirjutati neid sõnalt-sõnas arvutisse.

3.5. Tulemused

Analüüsides õpetajatega läbi viidud intervjuusid tekkis kolm analüüsi peakategooriat:

1. Õpetajate arusaam kultuuriliselt mitmekesises klassis ning rakendatavad toetusmeetmed sisserändajatest õpilasi õpib koolis.
2. Õpetajate/koolide ettevalmistused sisserändajatest laste vastuvõtmiseks ning kaasnevad raskused ja õpetajate pädevused.

3. Koolijuhtkonna/õpetajate arvamus riigi poolt toetusest seoses sisserändajatest lapse õppimisega koolis.

Kõikidel vastajatel on olemas kogemus sisserändajatest lastega töös.

Koolijuhtkonna/õpetajate arusaam kultuuriliselt mitmekesises haridusest on igal vastajal erinev.

Ühe intervjuueerija arvamusel kultuuriliselt mitmekesine haridus tähendab see, et õpilane saab nii ennast kui ka oma kultuuri väljendada. Teine intervjuueerija väidab, et kultuuriliselt mitmekesine haridus tähendab see, et õpetaja käsitleb erinevaid kultuure ja räägib selle kultuuri kontekstis.

Kooli direktor 2: „ See on selles mõttes raske küsimus, aga võib olla siis see, et õpilane saab ennast väljendada ja oma kultuuri väljendada”.

Õpetaja 1: „Minu jaoks on see, et ma käsitlen erinevaid kultuure ja räägin seda võttes, et kõik kultuurid on midagi meie arengus saanud“.

Õpetaja 2: “Tegelikult see on põnev. Minu jaoks see tähendab ikkagi seda, et meil on siin koolis erinevad teemaõhtud. Näiteks on mingi erinev riik ja ta tutvustab oma rahvatantsu, tutvustab oma toitu, ka erinevad pühad on”.

Respondentide vastustest võib öelda, et nende arvamused ei ühti teooriaga. Respondendid ei maininud, et kultuuriliselt mitmekesine haridus (Reinthal, 2013) on see, et õpilasi õpitakse tudma erinevaid kultuure, et neid paremini mõista ja vastu võtta. Samuti respondendid ei maininud seda, inimesed peavad vastu võtma erinevusi kui tugevad küljed (Tiedt, P., Tiedt I, 2005).

Kui rääkida kasutatavatest toetusmeetmetest, siis võib öelda, et sisserändajatest lapsed saavad lisa keeleained, kõik inimesed koolis räägivad ainult eesti keeles ning õpetajad kasutavad keelekümluse metoodikat.

Kooli direktor 1: „Me räägime ainult eesti keeles ja see tähendab seda, et esialgu ei pruugi ju laps üldse kõigest aru saada, mis tema ümber toimub, aga see on umbes kolm kuud ja siis nad on suhtlustasandil, nad täiesti võimelised suhelda“.

Kooli direktor 2: „Alguses õpilane sai rohkem keeleaineid, tal oli individuaalne keeleõppe lisaks ja siis ta sai õppida lihtsamaid aineid ka. Ja siis võime panna osad asjad individuaalsele õppekavale“.

Õpetaja 1: “... kui ma näen, et ta näiteks pingutab, siis ma alati nii öelda julgustan ja teen ka niimoodi, et kui teemad kattuvad, siis räägin erinevatest kultuuridest“.

Õpetaja 2: „Meil on see keelekümbelus eraldi, siis ega meil ei olegi. Me oleme ära pildistanud kõik oma klassi ning uste peale pandud, mis aine on siin. Kui näiteks laps lugeda ei oska, siis on pilt seal samas juures, tal antakse sama tunniplaan, kus on aine nimetus ning pilt. Siis me oleme rakendanud selle tugiõpilase meetodid, see kõik on vabatahtlikult“.

Intervjuude vastustest on arusaadav, et õpetajad rakendavad toetusmeetmed, mis on kirjas teoorias. Need meetmed on: IÕK koostamine, keelekümbuluse metoodika, lisatundid keeleõppimiseks.

Rääkides kooli ettevalmistustest sisserändajatest laste kooli astumisel võib öelda, et õpetajatel on läbitud spetsiaalseid koolitusi Innove poolt, samuti koolides kasutatakse keelekümbuluse metoodikat ning valmistavad ette taseme teste, et vaadata mis tasemel on lapse teadmised, kes on teisest riigist tulnud ja kus on erinev haridusprogramm. Koolide direktorid märkasid, et sisserändajatest laste vastuvõtmisega on raskused ja need seisavad selles, et puudub õppevara, et õpetada last, kelle kodukeel ei ole eesti keel. Õpetajad kasutavad keelekümbuluse metoodikat, mis ei sobiiga ühele ja seetõttu peavad nad ise materjale tegema, mis annab lisakoormust. Samuti raskus seisneb selles, et tulnud lapsel on erinevad teadmised, mistõttu teda ei saa panna eakohasesse klassi ning seetõttu ta ei arene sotsiaalses osas vastavalt oma vanusele.

Kooli direktor 1: „Ega meil eriti mingeid ettevalmistusi ei olegi, õpetajad on läbinud keelekümbuluse ABC kursused ja muud erilist ettevalmistust kui sellist ei ole“.

“Vastuvõtmisega ei ole mingeid raskusi. Tähendab üks raskus, mis on, on see et oleme ilma õppevarata. Me kasutame venekeelsetele koolidele mõeldud keelekümbuluse materjali, aga see üks ühele ei sobi”.

Kooli direktor 2: „Põhimõtteliselt tehakse testid, et määrata selle lapse tase, sest erinevatest riikidest õpilastel on erinev tase erinevates ainetes. Ja siis võime panna osad

asjad individuaalsele õppekavale. Aga meil on keeleline valmidus ka, sest meie koolis töötavad erineva keeleoskusega õpetajad ja koolitöötajad. Üldine valmisolek inimeste vastuvõtmiseks meie koolis on hea“.

“Ilmselt see tase ongi on. Näiteks, see tüdruk Afganistanist, oma vanuse poolest peab õppima 10. klassis, aga õpib 8. klassis. Tal on sotsiaalselt väga raske, tahaks panna laps õigesse vanuse astmesse, et tema sotsiaalsed ja muud oskused areneksid ühtlaselt. Keeletoetamine on üks asi, mis on vaja põhjalikult läbi mõelda”.

Õpetaja 1: „Ma olen läbinud LAK koolituse, aga arvan, et kõigi suurem probleem ongi see, et ei ole selliseid üldisi töömaterjale”.

Koolide direktorite vastustest on arusaadav, et koolis, kus õpivad sisserändajatest lapsed on huvitavam õppida ning sellest on kasu inimese arengule.

Kooli direktor 1: „Eelist võrreldes teiste koolidega ei ole aga huvitavam on kindlasti“.

Kooli direktor 2: „Meil on väga kirju kool üldse, sest meil on erinevatest kultuuridest õpilasi. Ma arvan, et need eelised ongi see, et mida värvilisem on meie kool, seda rohkem see on norm ning seda rohkem õpilased tunnevad seda ka, et see on normaalne. Veel üheks eeliseks on see, kui meie oleme erinevate inimeste keskel, siis me üldiselt areneme“.

Koolijuhtkonna ja õpetajate arvamused pädevuste suhtes eriti ei erine. Intervjueeritavad arvavad, et kultuuriliselt mitmekesisel klassiga tööks õpetaja peab olema avatud, sõbralik ja loov inimene. Samas tal peab olema empaatiavõime, sest kui seda ei ole, pole mõtet töötada lastega üldse. Keeleoskus tuleb ka kasuks õpetajale, et õpetaja saaks rääkida sisserändajatest lapsega, kes ei valda eesti keelt.

Kooli direktor 1: „Esimene asi on empaatiavõime, et kui seda ei ole, siis ei ole mõtet lastega töötada hakata...”.

Kooli direktor 2: “Mingi keeleline pädevus kindlasti, kui laps ei oska eesti keelt, siis midagi tuleb täpsustada inglise keeles. Avatus on eriliselt oluline ja mingis mõttes ka loomingulisus, et loovalt läheneda asjadele, et mitte olla jäik vaid pigem paindlik”.

Õpetaja 1: „...Laps on laps ja ma ei ütleks, et sellest lähtuvalt mingi pädevusi oleks vaja eraldi. Kindlasti õpetaja peab olema avatud, avatud suhtumisega õpetaja, aga muu on kõik sama, mis on tavapärase õpilasega”.

Õpetaja 2: “ Eelkõige ta peab olema hea inimene, avatud uutele asjadele, sõbralik, lahke”.

Respondentide arvamused KOV/ riigi poolt kooli toetuse suhtes olid erinevad. Üks nendest arvab, et KOV ei pea toetama üldse ning riik on juba toetanud sellega, et andis lisaraha õpetajatele, kes töötavad sisserändajatest lastega. Teine respondent arvab, et nii riik kui ka KOV võiks toetada lapse sotsiaalset osa, näiteks korraldada keelelaager, kus on samuti sisserändajatest lapsed või kohtumised inimestega samast kultuurist. Õpetajad mainisid, et nende koormus on liiga suur, seetõttu võiks riik midagi ette võtta selleks, et väheneda nende koormust. Samuti respondentide arvamustel riik peab rohkem tähelepanu pöörama õpetajate ettevalmistusele, et nad saaksid hakkama sisserändajatest laste kohanemisega.

Kooli direktor 1: „KOV ei pea, sest need lapsed ei ole oma valla elanikud. Riik on praegu sel juhul, ütleme nii, et mingil määral toetanud. Me oleme Innove käest saanud lisarahasid õpetajatele, kes tegelevad nende lastega”.

Kooli direktor 2: “ Kultuuriline ja sotsiaalne osa on hästi oluline sisserändajatest lapsele, et laps vajaks, et ta ei eralduks. Seetõttu KOV/riik võiks korraldada mingid kohtumised inimestega oma rahvusest, oma kultuurist, kes elavad ka meie riigis. Võib korraldada noorte laagrid, kus on erinevad sisserändajatest lapsed”.

Õpetaja 2: „Tegelikult, ma arvan, et nii riik kui ka KOV võiks seda teha. Sest Kiltsi koolis õpetaja täiskoormus on maksimum...”.

3.6. Uurimuse kokkuvõte

Uurimuse käigus viidi Kiltsi kooli ja Tallinna Kunstigümnaasiumi koolijuhtkonna/ õpetajatega läbi intervjuud. Respondendid olid väga aktiivsed ja vastasid heameelega intervjuu küsimustele. Enne intervjuu toimumist oli neil võimalus tutvuda intervjuu küsimustega.

Uurimuse tulemusena selgitati välja Kiltsi koolis ja Tallinna Kunstigümnaasiumis rakendatavaid toetusmeetmeid, mida kasutatakse selleks, et toetada sisserändajatest laste

kohanemist. Samuti selgitati välja missugused on raskused seoses sisserändajatest laste vastuvõtmisega ning koolijuhtkonna/õpetajate arvamused, mis on seotud riigi/KOV toetusega koolidele, kus õpivad sisserändajatest lapsed. Intervjuudest on aru saadav, et kõikidel respondentidel on läbitud koolitusi, mis on põhiliseks ettevalmistuseks sisserändajatest laste vastuvõtmiseks ning õpetamiseks. Veel koolides valmistatakse ette teste sisserändajatest laste õppetase kontrollimiseks.

Respondentidel on arusaama kultuuriliselt mitmekesisest haridusest ja need annavad õpilastele haridust, sõltumata nende kultuuritaustast ja kodukeelest. Samuti nad arendavad õpilastel arusaam sellest, et inimesed võivad teineteisest erineda ning neid erinevusi tuleb vastu võtta (Tiedt, P., Tiedt I, 2005).

Lähtudes intervjuude tulemustest võib väita, et koolid kasutavad toetusmeetmeid, mis on kirjeldatud töö teoreetilises osas (vt 2.2.) Need toetusmeetmed on järgmised:

- kool teeb koostööd, nii Innove, kui ka Rajaleidja keskustega;
- vajadusel sisserändajatest lapsele koostatakse IÕK-t;
- alguses laps õpib tundides, kus keeleoskus ei mängi suurt rolli, kas eakaaslastega või nooremas klassis;
- lastele antakse lisatunde keeleõppimiseks.

Vaatama sellele, et seadusandlik raamistik näib piisav, sest katab ära kõik juhtumid ja kõik küsimused, mis on seotud sisserändajast lapse õppima asumise ja õppimise toetamisega Eesti koolisüsteemis, respondentide vastustest on selge, et nad ikkagi ootavad rohkem toetust, mis seisneb õppematerjalides ning õpetajate töökoormuses.

KOKKUVÕTE

Käesolevas bakalaureusetöös uuriti, kuidas koolid/õpetajad valmistuvad ette sissevõtjatest lapse klassiruumis ilmuniseks. Töö kaigus selgitati välja Kilti koolis ja Tallinna Kunstigümnaasiumis töötavate õpetajate ettevalmistusi, nende arvamust riigi poolt toetusest.

Töö teoreetilises osas on antud ülevaade kultuuriliselt mitmekesise hariduse mõistest, kultuuriliselt mitmekesise klassi õpikeskkonna loomisest ning õpetajate rakendatavatest strateegiatest ja pädevustest kultuuriliselt mitmekesises klassiga töös. Selles osas on ka tehtud ülevaade Eesti seadusandlusest ja toetusmehhanismidest, mis annavad võimalust sissevõtjatest lastele paremini kohaneda võõras kultuuris.

Töö uurimuslikkus osas intervjueriti Kilti kooli ja Tallinna Kunstigümnaasiumi õpetajaid ja koolijuhtkonda.

Intervjuu küsimusi koostati eesti keeles, enne intervjuu läbiviimist respondentidel oli võimalus tutvuda küsimustega. Intervjuu käigus selgus, et kõikidel vastanud respondentidel on läbitud koolitusi, et õpetada sissevõtjatest lapsi. Samuti selgus, et koolidel on raskused sissevõtjatest laste õpetamisega. Need raskused on seotud õppevara puudumisega ning erineva õppetasemega. Õpetajad kasutavad keelekümbluse metoodikat, mis ei sobi iga ühele, seetõttu nendel on suur töökoormus, mis on seotud õppematerjalide ettevalmistusega. Seega õpetajad ootavad toetust riigi poolt, mis oleks suunatud õppematerjalidele ning õpetajate töökoormuse vähenemisele. Respondentide arvamusel riik peab rohkem tähelepanu pöörama õpetajate ettevalmistusele kultuuriliselt mitmekesise klassiga tööks ning toetama sissevõtjatest lapse sotsiaalset osa, sest nad peavad kiiremini kohanema uues keskkonnas, et õppimisega hakkama saada.

Püstitatud eesmärk ning uurimisküsimused on saavutatud. Töö annab ülevaate Eesti koolide kogemusest sissevõtjatest lastega töös Kilti kooli ja Tallinna Kunstigümnaasiumi näitel. Antud uurimust võiks jätkata ja intervjuerida koole, kus veel õpivad sissevõtjatest lapsed, et võrrelda erinevusi ettevalmistuses. Tehtud uurimus võiks olla kasulik õpetajatele, kes tahavad uusi teadmisi omandada kultuuriliselt mitmekesise hariduse valdkonnas ja võimalikest raskustest sissevõtjatest lastega tööst.

KASUTATUD ALLIKAD

Banks, J.A., Banks, C.A. (2007). *Multicultural education. Issues and perspectives*. Hoboken: Wiley.

Eesti Statistika. *Sisseränne ületas väljarännet kolmandat aastat järjest*. 9.mai 2018 – pressiteade nr 50 <https://www.stat.ee/pressiteade-2018-050?highlight=sisser%C3%A4ndajad> (viimati vaadatud 13.04.2019).

Eesti Statistika. *Sisserännanud*. 9.mai 2018 <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/Saveshow.asp> (viimati vaadatud 20.04.2019).

Eesti Õpetajate Liit. (2005). *Eesti õpetajaeetika koodeks*. Külastatud 25. Jaanuaril.2019, aadressil http://www.opetajaliit.ee/?page_id=287

Fennes, H., Hapgood, K. (1997) *Intercultural learning in the classroom: crossing borders*. London, Washington: Cassell

Haridus- ja teadusministeerium. 12.veebruar 2019. *Põgenike perede laste haridus* <https://www.hm.ee/et/tegevused/alus-pohi-ja-keskharidus/pogenike-perede-laste-haridus> (viimati vaadatud 13.04.2019).

Haridus- ja teadusministeerium. 12.veebruar 2019. *Põhikooli õppima asumine* <https://www.hm.ee/et/tegevused/alus-pohi-ja-keskharidus/pogenike-perede-laste-haridus> (viimati vaadatud 14.04.2019).

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2010). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Kirjastus Medicina

Härsing, A. (2015) *Õppekeelest erineva kodukeelega õpilased – võimalused ja väljakutsed koolile muutunud õpikäsituse valguses* http://f.ell.ee/failid/LVP/2015/17/03_Muutunud_õpikäsitus.pdf (viimati vaadatud 13.04.2019).

Kochenkova = Коченкова, Л. Мультикультурная модель современного образования. *Научно- методический электронный журнал Концепт*. 2014: 16-20. Külastatud 19. Märtsil.2019, aadressil

Kukk, A., Aja, U. (2011). *Õppimine ja õpetamine mitmekultuurilises õpikeskkonnas: keelekümblusprogrammi näitel*. Tallinn: Tallinna Ülikool.

Laherand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Sulesepp

Lefransua = Лефрансуа, Г. Психология для учителей. 11-е международное издание. Санкт-Петербург, 2003.

Loide, M. (2014). Kohanemisprogramm aitab uussisserändajatel Eestisse sisse elada. <https://www.siseministeerium.ee/et/uudised/kohanemisprogramm-aitab-uussisserandajatel-eestisse-sisse-elada> (viimati vaadatud 14.04.2019).

Mitmekultuuriline Eesti: väljakutse haridusele. (1998). *Mitmekultuurilise hariduse globaalsest kontekstist*. Koost. Marje Pavelson, Karmen Trasberg. Tartu: Tartu Ülikool: 21-32.

Mitmekultuuriline kool Eestis. (2003). *Mitmekultuuriline kool Eestis. Ülevaade*. Koost. Riina Reinthal. Narva: OÜ Sata: 13-17.

Muldma, M., Nõmm, J. (2011). *Õppimine ja õpetamine mitmekultuurilises õpikeskkonnas*. Tallinn: Tallinna Ülikool.

Muldma, M., Tuulik, M. (2012) Haridus kui dialoog mitmekultuurilises ühiskonnas. *Klassiõpetaja toimetulek mitmekultuurilises klassis*. Koost: Maia Muldma ja Leida Talts. Tallinn: Pakett: 205-207.

Multikultuurse hariduse juhend. Narva: VitaTiim, 2012.

Pajupuu, H. (2000). *Kuidas kohaneda võõras kultuuris?* Tallinn: TEA Kirjastus.

Põhikooli- ja gümnaasiumu seadus 2010. RT I 2010, 41, 240 <https://www.riigiteataja.ee/akt/13332410> (viimati vaadatud 14.04.2019).

Põhikooli- ja gümnaasiumi seadus 2016. RT I, 31.12.2015, 15 <https://www.riigiteataja.ee/akt/131122015015> (viimati vaadatud 13.04.2019).

Põhikooli riiklik õppekava 2018. RT I, 22.07.2017, 3 <https://www.riigiteataja.ee/akt/122072017003> (viimati vaadatud 13.04.2019).

Rannut, Ü. (2003). *Muukeelsete õpilaste integreerimine eesti koolis*. Tallinn: TPÜ Kirjastus.

Sillamäe Gümnaasiumi õppekava. (2018). Üldpädevused ja nende saavutatuse kriteeriumid. <http://home.sillamaegymn.edu.ee/sites/default/files/uus%20Lisa%201%20%C3%BCldp%C3%A4devused%20muudetud%2014.02.2018.pdf> (viimati vaadatud 20.04.2019).

Soll, M., Palginõmm M-L. (2011). *Õppekeelest erineva emakeelega õpilane koolis*. Narva: OÜ Sata

Tiedt, Pamela L., Tiedt, Iris M. (2005). *Multicultural teaching: a handbook of activities, information, and resources*. Boston: Pearson/A&B

Trasberg, K. (2002). *Haridus mitmekultuurilises perspektiivis*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus

Vedder, P., Bouwer, E., Pels, T. (1996) *Multicultural Child Care*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd

Tugiisikuteenuse osutamise kord 2014. RT IV, 23.12.2014, 42
<https://www.riigiteataja.ee/akt/423122014042> (viimati vaadatud 13.04.2019).

Uussisserändajate õppe korraldamise võimalused Eesti haridusvaldkonna õigusaktides 2018
<https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2018/04/oppe-korraldamise-voimalused-oigusaktides-2018.pdf> (viimati vaadatud 13.04.2019).

LISA.

Lisa 1. Intervjuude küsimused õpetajatele ja koolijuhtkonnale

Koolijuhtkond

1. Kui palju sisse­rändajatest lapsi õpib teie koolis täna? Kust riikidest nad pärit on?
2. Kuidas kool ette valmistub sisse­rändajatest lapse kooli astumiseks?
3. Millised on raskused, mis on koolil seoses sisse­rändajatest laste vastuvõtmisega?
4. Mida tähendab kultuuriliselt mitmekesine haridus teie jaoks?
5. Millised on eelised nendel koolide, kus õpivad sisse­rändajatest lapsed?
6. Missugusi toetusmeetmeid kasutab kool selleks, et sisse­rändajatest laps saaks kiiremini uues keskkonnas kohaneda?
7. Kuidas te arvate, kas KOV ja/või riik peavad rohkem toetama koole, kus õpivad sisse­rändajatest lapsed? Kuidas neid peaks toetama?
8. Missugused pädevused peavad olema õpetajal, kes töötab kultuuriliselt ja keeleliselt mitmekesisel klassis?
9. Kuidas te arvate, kas riik peab rohkem tähelepanu pöörama õpetajate/ kooli juhtkonna ettevalmistusele, et nad saaksid paremini hakkama sisse­rändajatest lapse kohanemisega?

Õpetajad

1. Kui palju sisse­rändajatest lapsi teie õpetate hetkel?
2. Missugused on teie ettevalmistused selleks, et teie klassis hakkab õppima sisse­rändajatest laps?
3. Mida tähendab kultuuriliselt mitmekesine haridus teie jaoks?
4. Missugusi toetusmeetmeid teie kasutate selleks, et sisse­rändajatest laps saaks kiiremini kohaneda uues keskkonnas?
5. Kuidas te arvate, kas KOV ja või riik peavad rohkem toetama koole, kus õpivad sisse­rändajatest lapsed? Kuidas neid peaks toetama?
6. Missugused pädevused peavad olema õpetajal, kes töötab kultuuriliselt ja keeleliselt mitmekesisel klassis?
7. Kuidas te arvate, kas riik peab rohkem tähelepanu pöörama õpetajate/kooli juhtkonna ettevalmistusele, et nad saaksid paremini hakkama sisse­rändajatest lapse kohanemisega